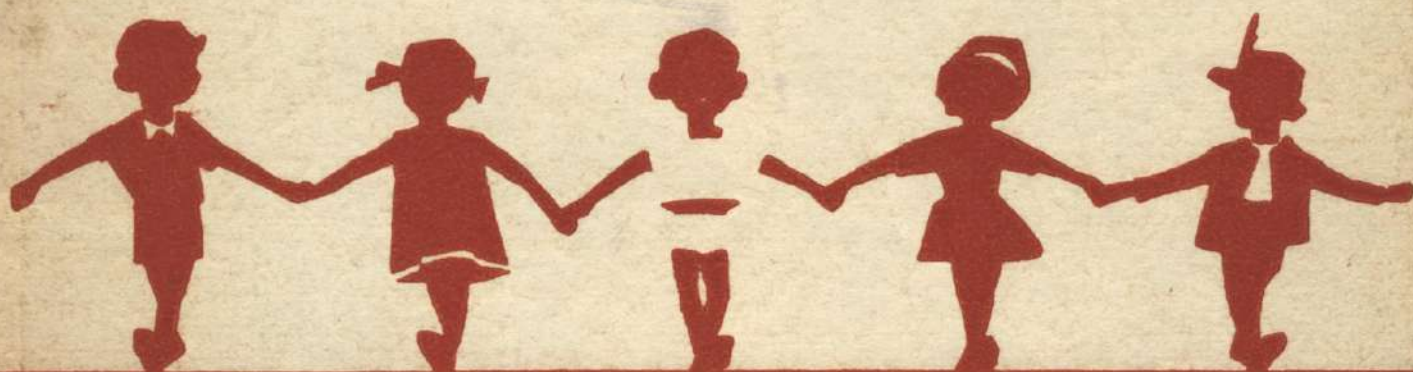

W ✓
7

липень
1969

**ДОШКІЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ**

ЗМІСТ

	Стор.
<i>Г. Крилова</i> — Назустріч славному ювілею	1
<i>Л. Воробйова</i> — Більше уваги колгоспним дошкільним закладам	5
До 100-річчя з дня народження В. І. Леніна	
<i>М. Третяк</i> — Погляди В. І. Леніна на фізичне виховання підростаючого покоління	10
Теорія і методика дошкільного виховання	
<i>Г. Лоза</i> — Організація обслуговування дітей раннього віку	12
<i>Н. Виноградова</i> — Мовні логічні задачі для старших дошкільнят	15
<i>К. Назаренко</i> — Про розуміння часових явищ і їх причин старшими дошкільнятами	20
Дитячий садок і школа	
<i>Н. Іванова, Г. Пугач</i> — Творча співдружність	23
З досвіду	
<i>М. Ворвульєва</i> — Університет наукових знань	25
<i>К. Бажутіна</i> — Уміти керувати колективом	28
<i>Б. Степанишин</i> — Квіти в естетичному вихованні дошкільнят	30
<i>А. Воробйова, С. Миронова, Г. Орлова</i> — Вправи з предметами під спів дітей	33
Сторінка для дітей	
Роботящий півник (сл. <i>М. Лисича</i> , муз. <i>Л. Дичко</i>)	37
Кухарі (сл. <i>М. Лисича</i> , муз. <i>Л. Дичко</i>)	38
<i>Г. Орлова</i> — Як знайти стежинку	40
Бесіди і консультації	
<i>Е. Вільковський</i> — Навчання стрибків	42
Критика і бібліографія	
<i>П. Надобенко</i> — Оленка йде у світ	46
<i>М. Галадзе</i> — Добрий поради́к	47

Редакційна колегія

*Л. В. Артемова, Т. В. Введенська, К. І. Виговська, М. Д. Ільченко, В. К. Котирло,
Н. Ю. Переверзева, М. А. Познанська, Г. І. Сушан (головний редактор), Т. Д. Тома-
шівська, З. М. Хорошко, Н. Ф. Яришева, П. П. Яценко*

«Дошкольное воспитание» (на украинском языке)
Ежемесячный методический журнал Министерства просвещения УССР

Видавництво «Радянська школа»

Техредактор *О. О. Чала*.

Коректор *Л. А. Губкіна*.

Адреса редакції видавництва: Київ, 53, Ю. Коцюбинського, 5
Тел. 79-80-71, дод. 3-12.

БФ 08495. Здано до набору 5.VI 1969 р. Підписано до друку 26.VI 1969 р. Формат паперу 70 × 108¹/₁₆. Фіз. арк. 3. Умовн. арк. 4,2. Обл.-видавн. 5. Зам. К-109. Тираж 67570.

Київська обласна друкарня, вул. Леніна, 19.

розповідь на тему «Моя улюблена пора року». Це примушує їх у думці відбирати характерні риси певного сезону, особливості, що відрізняють його від інших, і передати все це в чіткій, послідовній, зв'язній мові. З другого боку, завдання вимагає від дитини, щоб вона умотивовувала своє ставлення до певного сезону, розповіла про нього так, щоб усі здогадалися, яка пора року їй найбільше подобається. Ось розповідь Галі про літо: «Я люблю пору року, коли цвітуть квіти. Підеш у ліс і побачиш там різні квіти: ромашку, фіалку, братки. Можна кататися на лижах, але по воді, плавати на човні. Іноді буває гроза. Це дуже красиво, але трохи страшно. Ця пора мені подобається ще й тому, що на деревах багато листя. Деревя стоять зелені, кучеряві. Вся природа в цю пору красива».

Спочатку більшість дітей розповідала про той сезон, який виділяється яскравими, цікавими іграми (літо, зима). Та поступове збагачення знань про різні сторони сезонного життя в природі, усвідомлення зв'язку між ними призвело до того, що дітям дедалі важче було назвати улюблену пору, бо їм уже подобались усі пори року. Вони включали в розповідь опис характерних ознак неживої природи,

рослинного світу, говорили про життя тварин, про працю дорослих, свої ігри, дозвілля. Багато хто починав розповідь з таких запитань, які викликали подив своєю емоційністю і відповідністю логіці мовної задачі: «Ви запитуете, чому я люблю саме цю пору року? Я зараз розповім вам...» (Вова), «Я люблю усі пори року, та найбільше... Зараз я вам розповім яку...» (Наташа).

Отже, мовні логічні задачі, складені на матеріалі з життя природи, відіграють велику роль у розвитку зв'язної мови. Вони впливають на зміст і структуру мови дітей. Дошкільнята не тільки відображають здобуті знання, а й передають їх у чіткій, правильній мові, насиченій різноманітними компонентами: підрядними реченнями, прямою мовою, дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами і т. д.

Якщо на початку нашої роботи дитячі відповіді складались з 2—3 речень, а більшість їх взагалі зводилась до «так» і «ні», то тепер майже всі діти уміли складати розповідь з 7—9 речень. Ці розповіді відзначались правильним відображенням явищ природи, чіткою граматичною будовою — тобто були свідченням досить високого рівня розвитку логічного мислення і зв'язної мови.

К. НАЗАРЕНКО
(Науково-дослідний інститут
педагогіки УРСР)

Про розуміння часових явищ і їх причин старшими дошкільнятами

Одним з головних завдань, які розв'язує зараз наша школа, є інтенсифікація навчання, тобто скорочення його строків водночас із поліпшенням якості засвоєння знань учнями. Це, природно, висуває нові вимоги і до змісту знань, розвитку пізнавальних інтересів та розумової діяльності дітей дошкільного віку. Тому в процесі підготовки дітей до школи в дитячих садках їх навчають елементів

грамоти, формують у них початкові математичні поняття, просторові і часові уявлення, а також елементарні матеріалістичні уявлення про явища оточуючої дійсності, розвивають трудові навички та естетичні смаки.

Маловивченим досі лишається питання про розуміння часових явищ і їх причин дітьми старшого дошкільного віку, і воно стало предметом нашого дослідження, яке

проводилось у дитячих садках № 172, 212 і 424 м. Києва. Ми поставили собі за мету з'ясувати такі питання:

який зміст вкладають діти цього віку в слова *світанок* і *сутінки*, що передають перехідний період від нічної темряви до денного світла і навпаки;

як розуміють вони два моменти рівного поділу доби — *північ* і *південь*;

рівень розуміння дітьми таких основних мір літочислення, як *доба* і *рік*;

уявлення дітей про причини зміни дня і ночі, пір року.

З цією метою ми опитали сто дітей підготовчих груп у згаданих дитячих садках.

Для виявлення змісту, який вкладають діти в слова *світанок* і *сутінки*, їм давали такі запитання: «Що означає *світанок*? Коли це буває? Що означають *сутінки*? Коли вони бувають? О котрій годині, як ти гадаєш?»

Аналіз дитячих відповідей показав, що правильніше дошкільнята трактують слово *світанок*. Переважна більшість їх пояснювала, що «це ранок», «це коли ще рано». Такі відповіді ми вважали задовільними, але тільки третина дітей правильно сказала, що це — тоді, коли починається перехід від нічної темряви до денного світла. Із ста дітей 15 зовсім не знали, що означає це слово, а 7 дали неправильні пояснення.

Три чверті дітей не розуміли значення слова *сутінки*. Більшість з них прямо заявляли: «Я такого слова не знаю». Дехто говорив, що це ніч, «коли всі сплять», а окремі діти плутали *сутінки* з похмурою погодою («Це коли холодно і дощ крапає»). Лише сім дітей правильно сказали, що *сутінки* — «це коли надворі починає темніти».

Відповідь на запитання, о котрій приблизно годині буває *світанок* або *сутінки*, дали тільки окремі дошкільнята.

По-різному пояснювали діти й слово *північ*. Більше половини їх сказали, що «це коли середина ночі», «коли півночі минуло», але при

цьому нерідко вказували на 22-у, 23-ю годину і т. д. Інші або відповідали, що північ — «це ніч», «коли всі сплять», або ж зовсім неправильно пояснювали, заявляючи, що «це вдень», «увечері».

На перший погляд, більш як третина дітей правильно передала зміст поняття *південь* — «це коли середина дня», «коли половина дня», «коли сонце на середині». Та коли перевірили, як дитина співвідносить час, що позначається цим словом, з певними режимними моментами, то виявилось, що «це коли ми обідаємо» або «коли ми спимо». (А обід і денний сон в режимі дитячого садка бувають значно пізніше, ніж опівдні). Дехто так і відповідав: «Це коли світло-світло, і у всіх починається обід», називаючи при цьому і першу, і другу, і третю, навіть четверту годину.

Майже стільки дітей плутали *південь* з полуденком: «Це коли день закінчується, коли піввечора і півдня», «Коли всі просинаються і полуднають». 16 дошкільнят говорили, що *південь* буває вранці або ввечері. Тільки 7 дали адекватне пояснення, сказавши, що це дванадцята година дня і що в цей час діти ще на прогулянці.

Розуміння дітьми понять *доба* і *рік* виявляли також з допомогою запитань: «Що означає одна *доба*? Коли починається нова *доба*? Що означає *рік*? З яких частин (пір року, місяців, днів) складається *рік*? Скільки *років* ти прожив?»

З усіх ста вихованців підготовчих груп тільки 11 правильно пояснили, що таке *доба*: «Це день і ніч разом». Але коли починається нова *доба*, вони або не знали, або говорили «увечері», «на світанку». 40 процентів опитаних відмовились відповідати, сказавши, що не знають значення цього слова.

З 49 дітей, які відповідали на запитання, половина сказала, що *доба* — це день. Таке пояснення, напевне, викликане тим, що дорослі часто вживають слово *день* там, де слід було б сказати *доба*. Для деяких дітей *доба* — «це коли минає час», «коли довго де-небудь будеш». За словами Алли, одна *доба* — «це

тиждень» і нова доба починається тоді, «коли мине вихідний», що свідчить про змішування доби і тижня.

Половина дітей із ста не могли пояснити, що таке рік. Дехто визначав рік як сезон: «Рік — це три місяці». Змішування року з його порами відчувалось у відповідях багатьох дітей: «Йде один рік — зима, йде другий рік — весна, третій — літо...» (Лена), «Літо має три місяці, коли вони минули — це рік» (Сашко). Немало дітей ототожнювали рік і місяць, впевнено заявляючи, що «рік — це місяць». І тільки шоста частина опитаних відповіла, що «рік — це літо, осінь, зима й весна разом», «це дванадцять місяців».

Відповіді на останнє запитання показали, що майже половина дітей не має уявлення про те, що їх вік вимірюється роками. Тому вони говорили, що не знають, скільки прожили, що їм цього ніхто не сказав. До речі, на контрольне запитання «Скільки тобі років?» усі давали правильну відповідь. Розуміння тожності прожитого часу і віку виявлено у дванадцяти дошкільнят. Так, Ігор сказав: «Якщо мені стільки років, значить, я стільки й прожив».

Наприкінці ми прагнули з'ясувати уявлення дітей про причини зміни дня і ночі та пір року. Їх запитували: «Як ти гадаєш, чому буває то день, то ніч? Чому, на твою думку, буває то весна, то літо, то осінь?..» Третина дітей відмовилась відповідати. Ще третина вбачала причину в необхідності чергування періодів сну і неспання.

Близько п'ятої частини дітей пов'язували причину зміни дня і ночі з сонцем та місяцем. Наприклад, «Сонце довго світити не може, воно стомлюється», «Вночі сонце стоїть на небі, але його не видно, бо в темряві світити воно не може, а місяць світить».

Окремі діти, пояснюючи причину зміни дня і ночі, твердили: «Люди так зробили, щоб було і світло, і темно», «Тому що так зробили».

Приблизно 8 процентів дітей

пояснювали зміну дня і ночі обертанням землі, однак вони, звичайно, не розуміли суті цього явища.

Дуже спрощено трактували діти причину зміни пір року. Андрійко, наприклад, переконаний, що це буває тому, що «людям потрібні й тепло, і холод», а Лена відповіла: «Тому що є мороз і сонце». Близько 10 процентів опитаних вбачали причину в тому, що «весна не може бути завжди, треба, щоб були й інші пори року». Стільки ж дітей пояснювали зміну пір року необхідністю зміни спортивних занять і розваг. На їхню думку, літо й зима бувають тому, що «людям хочеться і загоряти, і в сніжки погратися». Дехто твердив, наприклад, таке: «У всіх дітей є день народження. А якщо буде тільки літо — то не у всіх буде день народження».

Отже, дані нашого дослідження показують, що знання про часові явища та їх причини у дітей сьомого року життя формуються нерівномірно. У більшості з них відсутнє навіть розуміння світанку і сутінок як перехідного періоду від нічної темряви до денного світла і навпаки. Це ж саме можна сказати й про такі поняття, як північ і південь. Тільки незначна частина дітей правильно розуміє добу і рік як міри часу. Що ж до уявлень про причини зміни дня і ночі, пір року, то вони дуже примітивні і ґрунтуються на найпростіших умовиводах із спостережень ритмічної зміни цих явищ та діяльності людини.

Це дає підстави зробити деякі практичні висновки. Формування відповідних уявлень і засвоєння знань про часові явища не повинно обмежуватись словесним поясненням без опори на досвід дитини. Треба проводити спостереження за ритмічною зміною цих явищ, використовувати моделі, що дають наочне уявлення про причини змін, які відбуваються протягом доби чи року. Робити це слід ще в дитячому садку, бо майбутнім першокласникам потрібне розуміння доби і року як двох основних періодів, узятих людиною для літочислення, у їх навчальній роботі.